

Määritelmäpykälä säädöstekstin funktionaalisenä jaksena

Säädösteksteissä on usein *Määritelmiä-* tai *Määritelmät-*niminen pykälä. Selvitän *Säädöskieli ja sen ymmärrettävyys* -hankkeeseen (Kotus) kuuluvassa tutkimuksessani, millaisia nämä määritelmät kielellisesti ovat ja mitkä ovat niiden tehtävät laki- ja asetusteksteissä.

Juridinen kieli kaikkienensa on erittäin määritelmäpitoista. Määritelmien yleisenä tavoitteena voi pitää sitä, että säädösteksteissä käytettävien sanojen ja termien merkityksestä ei synny lain soveltamistilanteessa väärinkäsityksiä. Juridisuonteisia määritelmiä on tutkimuskirjallisuudessa luokiteltu monin tavoin: reaalimääritelmät (määritellään asioita, jotka ovat olemassa fyysisessä todellisuudessa, esim. kiinteistö) vs. termimääritelmät (määritellään asioita, jotka ovat olemassa vain oikeudellisessa todellisuudessa, esim. velkasuhde); ekstensionaaliset määritelmät (luetellaan alaluokat, jotka muodostavat määriteltävän pääluokan) vs. intensionaaliset määritelmät (osoitetaan pääluokka, johon määriteltävä alaluokka kuuluu, ja ilmaistaan ne erottavat tekijät, joiden nojalla määriteltävä alaluokka eroaa muista pääluokkaan kuuluvista alaluokista). Vaikka määritelmien yleinen funktio on pienentää säädöksen tulkinnanvaraisuutta ja siten parantaa ymmärrettävyyttä, niihin liittyy monia ongelmia. Ne saattavat luoda vaikutelmaa oikeuskielen tarkkuudesta ja yksiselitteisyydestä, vaikka tilanne onkin todellisuudessa toinen. Myös erityisen seikkaperäinen määritelmä voi lisätä tulkinnanvaraisuutta, jos se on lauserakenteeltaan monimutkainen. Ongelmallista säädöksen lukijan kannalta voi olla myös se, että oikeuskäytäntö laajentaa tai supistaa laissa esitettyä määritelmää; todellinen määritelmä siis käykin ilmi pelkästään kyseisestä säädöspykälästä. (Mattila 2002, 83–89.)

Tutkimukseni aineistona on säädöstekstejä eli lakeja ja asetuksia vuosilta 2007–2011. Kaikkiaan tekstejä on alustavasti ollut tutkittavana noin 450. Näistä keskimäärin joka kolmannessa on määritelmäpykälä. Tutkimuskysymykseni ovat tällaisia: Millaisissa säädöksissä määritelmiä ja määritelmäpykälää käytetään? Kuinka usein määritelmiä käytetään? Mitä määritellään? Mitä ei? Millaisia määritelmät ovat kielellisesti? Miten määriteltäviä sanoja ja termejä käytetään tekstissä? Määritelmä tutkimukseni taustalla on monissa eri genretutkimuksissa esitetty ajatus, jonka mukaan tekstit rakentuvat paitsi muodollisista osista myös funktionaalista jaksoista. Tarkastelen tutkimuksessani, millainen jakso nyt on kyseessä ja kuinka ”pakollinen” se mahdollisesti on säädöstekstigenressä. (Ks. esim. Heikkinen ym. 2012 toim.)

Määritelmä tutkimus on olennainen osa säädöstekstien metatekstuaalisuuden tutkimusta. Metatekstuaaliset keinot ovat kiinnostavia sen kannalta, kuinka ymmärrettäviä tekstit ovat ja kenelle ne voivat olla ymmärrettäviä. (Ks. Heikkinen 2012; Heikkinen & Hämäläinen 2011.) Ymmärrettävyytutkimuksen yksi sovellettavissa oleva lähtökohta on ajatus kielenkäytön intersubjektisesta metafunktiosta: millaisia kirjoittajan ja lukijan (osallistuja)rooleja säädöstekstit ja tässä tapauksessa erityisesti määritelmä jaksot tuottavat? (Ks. esim. Shore 2012, 179.) Kenellä siis on pääsy tekstin merkityksiin?

Lähteet

Heikkinen, Vesa 2012: Ymmärrettävyytutkimuksen kysymyksiä. *Kielikuvia* 2: 40–44.

Heikkinen, Vesa & Hanna Hämäläinen 2011: Onko laki sama kaikille? Lakitekstien viittaukset. *Kielikello* 4: 4–7.

Heikkinen, Vesa, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiirilä & Mikko Lounela toim. 2012: *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus.

Kotus = Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Säädöskieli ja sen ymmärrettävyys -hankkeen verkkosivu.

<http://www.kotus.fi/index.phtml?s=3938> Haettu 28.2.2013.

Mattila, Heikki 2002: *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Helsinki: Kauppakaari. Lakimiesliiton Kustannus.
Shore, Susanna 2012: Systemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela toim.: *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*, 158–185. Helsinki: Gaudeamus.